

poljščini tako mnogokrat najti, mora se po mnenji g. dr. Leciejewskega tolmačiti po vplivu dat. *om*; iz *ohъ* nastal bi bil v poljščini samó *eh*. Archiv VII, 549. (Dalje prihodnjič.) V. Oblák.

Nekaj o našem naglasi.

Precěj se je že pisalo o našem naglaševanju, vendar ni še raziskano do cela. Ni v tem niso vsi naglasoslovci istega mnenja, če imamo kipeče in padajoče naglase ali ne: nekateri trdè, da jih imamo, drugi, da jih nimamo. Resnica je, da se po nekóđ prav natanko in dobro razločujejo, drugod menj in slabèje, a po drugod prav nič ne. Domača govorica vpliva na posamične učenjake tóliko, da vsakeršno drugačno izrekanje zametujó, dà, zanikávajo. Meni rabi v tej-le razpravi *ostrívec* za kipeči (bába = baába), *strešica* za padajoči naglas (*sâm* = sáam). Vokala *e* in *o* mi rabita za odprta glasova teh dveh črk (žena, noga), *ej* za *ě* (*v*), *e* za ozki naš navadni *e* (vesela), *uo* za ón *o*, ki se izreka v Dolenjih *uo*, *o* za ón *o*, ki se onóđ glási *u*. Vokali *a*, *i*, *u* imajo vedno ist zvuk. Govoriti mislim samó o doljih slovkah, ker so kratke za nas mnogo manjšega pomena. Tudi ne bodem razpravljaj teorije; le na nekatere do cela praktične stvari opozoril bi rad naš národ in osobito pisateljstvo naše. Znano je, da ima vsak svoja naglasna vodíla, nikakih obče veljavnih pravíl nimamo. A treba je zóžiti meje prerazuzdanemu naglaševanju. Ni v verzih ne bi se smelo reči sedaj »naučíli« sedaj »naučili«, sedaj »osámljena« sedaj »osamljêna«, sedaj »kúhati« sedaj »kuháti«. Potrudimo se, da dobódemo skoro jedinstveno pisavo in jedinstveno književno izreko. Zató hočem opozoriti naše razumništvo na nekoliko zeló važnih, ali doslèj vse premalo uvaževánih naglasoslovnih pravíl.

Vokala *uo* imamo v novoslovénščini za staroslovenski hohník *ou* in za prvotno kratki (a sedaj dolgi) naglašeni *o*; n. pr. *muôž* = vir, *naluôga*, *on nuósi*, *o*: za stari dolgi naglašeni zlog in takrat, kadar se pomakne naglas naprej; n. pr. *kôš* = amsel, *môst*, (prvotno: ná nogo:) na *nôgo*. Sedanji *ej* imamo za staroslovenski *v* = *ě*.

Pisme *e* nam rabi za staroslovenski hohník *eu* ter za navadni *e*.

Vokala *e* in *o* (obično se zaznamenavata z *ê* — *ô*) stojita namesto navadnega *e* in *o*, če se je naglas pomèknil s prejšnjega zloga na njiju: to nam kaže ruščina, ki ima v teh slučajih še stari naglas, in tudi mnoga slovenska razrečja. N. pr. *vodà* (r. in narečno sl.): *vóda*, *ženà* (r. in n. sl.): *žéna*, *nosi* (r. in n. sl.): *nósi* = trage, *vedi* (r. in n. sl.): *védi*.

Tudi *ɛ* in *ej*, *uo* in *ɔ* premené se v omenjenem razmerji časih v *e* in *o* z odprtim zvokom; n. pr. róka, priporóči, déni. Tudi *r* je često *ej* odprl v *e*; n. pr. vréme, bréme.

V jedínstvenem tožilniku ženskega spola, če je poudarjen na konci, potegne se navadno naglas, kadar stoji pred njimi predlog, na prvi zlog nazaj, če nima pri sebi določilnega pridevnika; n. pr. noguô, toda (staro: ná nogo): na nôgo, rokuô: na ruôko, goruô: za gôro, glavuô; na glâvo, braduô: na brâdo. Tudi nekatere mnogozložnice se držé tega pravila; n. pr. prodâja: na prôdaj(o), posuôda: na pôsodo, dežéla: v dêžel(ô). Kakor smo videli, izpremení se kipeči naglas imenovalnikov v padajoči naglas, *e* in *o* prehajata v *ɛ* in *ɔ*, ali če stojita namesto prvotnega *ej* in *uo*, priborita si stari zvuk *ej* in *uo*.

Samó náglas razlikuje v nekaterih sklonih samostalnice moškega in ženskega spola; n. pr. naméjna = die Absicht, naméjna = des Zweckes, naméjni = der Absicht, naméjni = die Zwecke. Tako se naglašuje v vseh enakih slučajih; n. pr. medvêjda leži poleg medvêjda, zapôn, zapóna: zapuôna itd.

Zeló zanimiv je jedínstveni mestnik moškega spola; navadno piše in naglašuje se napačno. Navedimo nekaj primerov; v buôji, v puôli, na snuôpi, v gruôbi, na kuônji, v puôsti, na štuôri, v buôbi; pri dómi, na mósti, na gnôji, na nósi itd. Vsi ti imajo v rodilniku odprti *o*: torej je bil ta sklon prej poudarjen na poslednjem zlogi. A mestnik bi bil, kakor se kaže, naglašen samó pri prvih na končnici, pri drugih na débli.

Po náglasi se razločuje tudi pri glagolih tretje in četrte vrste znanilnik od veleznika: ne samó pri *o* in *e*: on nuósi, a: nósi! žiéni se, a: žéni se! itd. nego tudi drugod. N. pr. on rábi: rábi! on právi: právi! on naznáni: naznáni! on stávi: stávi! itd. itd.

Vse premalo znano je razumništvu, da glagoli četrte vrste, če je njih jedínstveni moški deležnik minolega časa poudarjen na končnici — *il*, pomikajo naglas na deblo nazaj povsod razven v jedínstvenem ženskem spoli, kadar so zloženi s predlogom. To pravilo je boljše nego li nasprotno in drží se ga večina slovenskega národa, kateremu šole še niso pokvarile govorice. N. pr. učíl: naučíl, naučila, naučilo, naučila sva, sta, naučili smo itd.; moríl: umóril, umorila, umóriło itd.; slabíl: oslábil itd., drobíl: razdrôbil, grozíl: zagrôzil, podíl: zapuôdil, pretíl: zaprêjtil itd. Samoglasnika *e* in *o* se izpremenita, kakor smo videli, v *ɛ* in *ɔ*, *ej* in *uo*, katera sta v nepoudarjenem zlogi, kakor vedno, bilà navadna *e* in *o*, prikažeta se znova kakor *ej* in *uo*.

A najvažneje je menim to, da nam náglas še vedno razločuje določne in nedoločne pridevnike. V tem oziri se dosledno napačno nagláša. Razlikujeta se v vseh sklonih: določni pridevnik izpremení navadno kipeči ná-